

Spinoza i polityka to twórczy i oryginalny komentarz do filozofii Spinozy, która zawsze, nawet w swych najbardziej spekulatywnych przejawach, wiąże się z polityką.

Omawiając dzieła Spinozy: **Traktat teologiczno-polityczny**, **Traktat polityczny** i **Etykę**, Balibar ukazuje historyczny kontekst ich powstania oraz miejsce, jakie zajmują w rozwoju koncepcji XVII-wiecznego filozofa. Zwraca przy tym szczególną uwagę na pojęcie demokracji – nie oznacza ona jednak odrębnego ustroju, lecz właściwą wszelkim systemom politycznym tendencję do demokratyzacji. W tym kontekście istotne są związki między religią a społecznymi instytucjami, zaskakujące relacje rozumu i wyobraźni oraz konstytutywna dla bytu społecznego rola świadomości.

Książka miała trzy wydania francuskie i dwa angielskie, a tłumaczona była także na inne języki, w tym język arabski, co stanowi kolejny dowód zauważalnego już od lat renesansu zainteresowania filozofią Spinozy. Przeznaczona zarówno dla szerokiej publiczności, gotowej podjąć refleksję nad współczesną rzeczywistością polityczną, jak i dla specjalistów.

Étienne Balibar (ur. 1942), francuski profesor filozofii polityki na Université Paris w Nanterre, wykłada też na Uniwersytecie Kalifornijskim w Irvine. Zajmuje

spis treści

przedmowa do wydania polskiego

(Étienne Balibar) **7**

czytanie balibara (Andrzej Staroń) **19**

przedmowa **33**

uwaga o wydaniach i tłumaczeniach dzieł spinozy **35**

partia spinozy **37**

„partia wolności” **39**

religia czy teologia? **42**

predestynacja i wolna wola: konflikt ideologii
religijnych **47**

kościoty, sekty i partie: kryzys republiki zjednoczonych
prowincji **56**

traktat teologiczno-polityczny: manifest demokratyczny **68**

prawo władzy najwyższej i wolność myślenia **68**

demokracja: „najbardziej naturalna” forma
państwa **77**

filozofia historii? **84**

dziedzictwo teokracji **93**

traktat polityczny: nauka o państwie **103**

przełom 1672 roku: nowa problematyka **104**

plan *traktatu politycznego* **111**

prawo i moc 114
 „ciało polityczne” 120
 dusza państwa: decyzja 129

etyka jako antropologia polityczna 136

uspotecznienie 137
 czym jest postuszeństwo? 152
 etyka i komunikacja 161

polityka i komunikacja 167

władza i wolność 170
 „pragnienie jest samą istotą człowieka” 176
 aporia wspólnoty i kwestia poznania 187

bibliografia 204

chronologia 208

indeks rzeczowy 212

przedmowa do wydania polskiego

Ogromną radość sprawia mi fakt, że dzięki staraniom mojego młodszego kolegi, Andrzeja Staronia, któremu chciałbym wyrazić niezmierną wdzięczność, moja książka *Spinoza et la politique* z 1985 roku ukazuje się teraz w Polsce w jego przekładzie. Podziękowania należą się oczywiście również Wydawnictwu Naukowemu PWN, które zgodziło się ją wydać. Spośród wszystkich powodów mej radości chciałbym tutaj wymienić trzy.

Pierwszy jest bardzo ogólny, ale, moim zdaniem, ważny. Jestem przekonany o konieczności intensyfikacji wymiany myśli filozoficznej i podejmowaniu wspólnych prac badawczych, co przyczyni się do rozwoju Europy jako wspólnoty obywateli aktywnie uczestniczących w kreowaniu świata XXI wieku, wewnątrz i poza obecnymi granicami Wspólnoty Europejskiej (ponieważ, jak wiemy, historyczna i kulturowa Europa rozciąga się jeszcze poza nimi). Myślę, że ta wymiana myśli powinna następować przede wszystkim dzięki przekładom (naturalnie we wszystkich możliwych znaczeniach). Praca przy tworzeniu *Vocabulaire européen des philosophies*, wydanego pod redakcją Barbary Cassin, przekonała mnie, że przekład filozoficzny jest w pewnym sensie zadaniem „niemożliwym”, to znaczy nigdy się niekończącym, a jego rezultaty pozostają tym bardziej nierozstrzygnięte, w im większym stopniu